

Tamme Leht

Võtsime hetke puhkuseks. Et vaadata aknast välja, naeratada langevale lumehelbele ja tunda üksteise sooja lähedust. Puhkasime jõuluhõngu täis atmosfääris, mis selleks hetkeks vaid meile kuulus. Miski ei saanud seda rahu rikkuda. See oli puhkehetk.

Selles numbris:

- Autoostu ABC
- Noored ja mõnuained
- Koolistress
- Nipid õpetajatelt
- Jõulukingiideed
- Palju muud põnevat!

Mina olen selle koolimajaga imehästi rahul, aga kõige tähtsamad on inimesed, ja need on meil väga head.

- Ain Tõnisson

Aeg anda. Ka iseendale

Käisin paar nädalat tagasi enda vana põhikooli jõululaadal. Minul kaasneb taolistel üritustel käimisega mitu häda: otsustusvõimetus ja ostuhullus. Kuidas saab üldse teha mingisuguseidki valikuid, kui kõnnid kahelt poolt ääristatud laudadega vahikäigus ning iga laua tagant vaatab vastu vähemalt kaks, tavaliselt rohkemgi, kutsikasilmadega näokest. Kõik nad on ju nii palju vaeva näinud, et midagi valmistada. Samas, lõpuks peab mingisuguse valiku tegema ja tavaliselt lihtsalt sunnin end mingi laua juures peatuma. Kuid seekord leidsin ennast mõlemale osapoolale ootamatust emotsionaalsest tehingust. Üks algklasside poiss müüs heegeldatud loomakesi, mul jäi kohe silma hind - 90 eurosent! Väikemees märkas, et mu tähelepanu oli võitnud tema käsitöö, ja ta lisas kommentaarina, et olevat need õega koos heegeldanud. Küsisin, kas hinnaks on tõesti üheksakümmend eurosent, sest olin siiralt üllatunud - lapsed on ju nii palju vaeva näinud. Juba esimesel pilgul sellele lauale jäi mulle erilisel silma üks beebiroosa hiireke. Armumine oli silmapilkne ja ma pole mitme kuu jooksul tundnud õigemat tunnet millegi osas, mida olen ostnud, kui seesama heegeldatud hiireke, kelle saba ehib tore lipsuke. Mind valdas soe tänutunne, sest sain aru, et tänu sellele poisile on jõudmas minu ellu midagi väga olulist ning mõtlesin kohe, et tahan talle anda rohkem. Andsin talle üheksakümne sendi asemel kaks eurot ja see sära, mis tekkis tema silmadesse, oli eredam kui ükski jõulutuleke, mida sel päeval nägin. Tagantjärele kahetsen, sest tunnen, et oleksin pidanud andma rohkem. Ma ju oleks saanud küll. Vististi on see ainult minu tunne, sest temale oli sellest enam kui küll, et olla õnnelik. Sestap soovin südamest, et kõikide kaunite hingedeni jõuaksid nende päris enda beebiroosad hiired. Et seest oleks soe ja sära oleks silmis. Kauneid pühi ja kõige tähtsam: palun puhake!

Liisa Plovits— peatoimetaja

MEIE

- ehk Tamme Lehe toimetetus 2018/2019

Mihkel Martin
Kasterpalu
toimetaja

Liisa Plovits
peatoimetaja
küljendaja

Karl Pütsepp
juhendaja

Eliisa Raal abi-
peatoimetaja
küljendaja

Pihla Leena
Põldma
toimetaja

Nora Tuisk
toimetaja

Gerda Kolossov
toimetaja

Liis Küpar
toimetaja

Kadi Nõmmik
toimetaja

Angela Puur
toimetaja

Kristjan Taska
toimetaja

Kädi-Liis Räst
toimetaja

Joonas Taniloo
keeletimetaja

Egeli Raudmäe
toimetaja

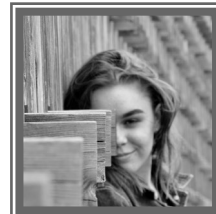
Liis Vaher
toimetaja

Tamme Lehe koosseis õppeaastal 2018/2019.

Foto: Lisette Lill

Gerda Kolossov

Nostalgilisi või uudsemaid elamusi jõuluaajaks

Ilus ja kauaoodatud jõuluaeg ning koos sellega veel kauem oodatud vaheaeg koputab uksele. Neile, kes ei veeda oma jõululaupäeva ja igat ärkvel olevat hetke UPT mõteteis ulpides või hoopis liigvarajases eksamiärevuses, olen kokku kogunud isiklikud lemmikteosed, -lavastused ja -filmid, mida mitte mingil juhul ei peaks eirama. Siia kokku kogutud on püha nendeks pikkadeks talvisteks ööpäevadeks (ausalt ka ei saa aru, kumb parasjagu olema peaks), kus midagi teha ei ole, aga veel üks õhtu teleka ees koos suure jäätise ja kolme eri sorti krõpsudega tapaks ka su kõige viimase ajuraku.

Midagi sisemisele mudilasele ehk "Väike prints"

Antoine De Saint-Exupery "Väike prints" on klassika, mida kirjeldaksin kui lõputut aardekiristu. Just nimelt selle võtmes, et igal lugemisel leiab lugeja sellest uue tähenduse või külastab mõnd varasemat leidu. Mõni võib sellest leida definitsiooni armastuseks, heaks eluks või saada vastuseid oma sügavaimatele küsimustele ja konfliktidele, olgu need head või halvad. See on lihtne, aga tähendusrikas, hea jõuluaegseks ülelugemiseks või kinkimiseks, toimides personaalse kompassina või kes teab mille muuna: vastuseid on lõputult!

Kõigile, kõigele, siin ja seal ehk "The room"

Lõpetan ikka ja jälle isikliku lemmikuga. "The Room" ja Tommy Wiseau koos sellega täidavad minu elus täiesti erilist kohta. Ilusat valgustatud tuba seal, kus süda pumpab kõige puhtamat verd. Tõnis Jürgens on selle filmi kokku võtnud kui "paranormaalne tragikomöödia, spordifilm ja softcore porno, millest valdav osa ei allu mitte mingile tavapärasele filmiloogikale". Ega ma rohkemat oskagi öelda, võib-olla kahtleksin hetkeks, kus tema leidis "The Roomist" elemente, aga kui miski üldse, siis just see film on ainus positiivne tähendus väljendile suum cuique, seega olgu ta spordifilm või mitte - vaadata teda tuleb!

Midagi jutukatele filosoofidele ja peidetud poeetidele ehk "Meister ja Margarita"

Ma ei imesta siinkohal kui nii mõnigi abiturent pööritab sellise pealkirja peale silmi ja siis võimalikult ruttu sellest lõigukesest üle hüppab. Paks raamat on, paljudele igav ka. Eriti neile, kes lihtsalt nägid seda oma kohustusliku kirjanduse listis, seejärel vaatasid lehekülgede arvu ja siis mitte kunagi sellest sõnagi ei lugenud. Tegelikult on raamat hea, olemoodi satiiriline meistriteos. Mihhail Bulgakov alustas raamatuga juba 1928. aastal, kuid raamat jõudis avalikkuse ette alles 27 aastat peale autori surma, aastal 1967. Nii teosel kui ka autoril on rääkida jube intrigeeriv lugu, seistes kohati ühena ja kohati kahe täiesti erineva loona. Vabatahtlikult kohustan teid uurima mõlemat. See on põhjusega 20. sajandi suurteoste tipp.

Midagi koorekihi nautlejatele ehk "Karin ja Indrek"

Linnateatris etenduv "Tõde ja õiguse" IV osa käsitus "Karin ja Indrek" on täiesti omamoodi kogemus. Esteetiliselt süngusesse on kokku tulnud kogu Eesti teatrimaastiku koorekiht, lavastajaks suurepärane Elmo Nüganen, kes tegi imelist tööd tuues Tammsaare loominguga tänapäeva. Lavakujundus on midagi enneolematult huvitavat ja koreograaf Triin Reemann on samamoodi osanud ära kasutada mitte ainult uudset lavakuju, vaid ka abstraktseid koreograafilisi kujundeid ja liikumisi. Kuigi lavastus on pea 4 ja pool tundi pikk, pole selline aeg kunagi kiiremini liikunud. Igatepidi, absoluutselt ja täielikult imeline!

„Kaunitar ja koletis“

Liis Küpar

Vanemuises 24. novembril esietendunud kogupere-muusikal "Kaunitar ja koletis" põhineb Disney Pictures'i samanimelisel filmil.

Lavastus lummab publikut nutika dekoratsioonilahenduse, veetleva valgusmängu ja imelise muusikaga. Pilgupüüdvrates peaosades olid Kärt Anton ja Kalle Sepp, lisaks nendele jäi oma särtsakuse poolest meelde ka Juss Haasma kehastatud härra Lumière ja Belle'i südant ihkav sõjamees Gaston, keda kehastas Oliver Timmusk. Meeldejäävaimad stseenid olid ka filmist vaatajatele silmajäänud Belle'i õhtusöök koletise lossis, Gastoni ülistav laul baaris ning koletise ja kaunitari maaliline paaristants lossis, mil Belle kandis filmisõpradele teada-tuntud kuld kollast kleiti. Etenduse sündmustik on kergesti jälgitav ja silmale ilus vaadata ning sügavamõttelisi järeldusi ei ole vaja teha: naudi muinasjuttu, mis Sinu ees lahti rullub. Etendusele minnes tuleks kindlasti meeles pidada, et tegu on kogupere-muusikaliga ja valdava osa publikust moodustavad lapsed.

Joonas Taniloo

Ain Tõnisson: üks korralik kiiksuga õpetaja kulub gümnaasiumis ära

Kooli sünnipäeva puhul vestlesin direktor Ain Tõnissoniga kooli ajaloost, olevikust ja tulevikust. Mida hindab tema meie kooli juures? Milles saame veel areneda? Loe edasi ja saa teada.

Meie kool on aegade jooksul üpris palju muutunud. Kuidas te meie kooli praegu kirjeldaksite, mis teeb meie kooli eriliseks?

Mulle tundub, et tema erilisus on seesama, mis on temas olnud ka tükk aega enne. Otsapidi on need meie kindlad õppesuunad ning sellega seotult on meil alati olnud tugev praktikate osakaal ning käed-küljes-tegemine, mis ei ole võib-olla nii akadeemiline, aga selles on rohkem särtsu! Ja mulle tundub, et see meie kooli deviis - "Me ei taha olla, ei ole vaikiv, ununev lehekülg aegade raamatus" - me püüame ka tegelikkuses sellest kinni hoida. Mulle tundub, et meil on sellist vaba mõtte- lendu, me ei ole nii kammitsetud.

Olete lisaks direktoriametile Tamme gümnaasiumis ka ise õppinud ja õpetanud. Millised on kõige suuremad muutused, mis selle ajaga on toimunud?

Esimene on muidugi see, et meil siin on puhas gümnaasium. Kui mina õppisin, siis olid klassid esimesest kuni lõpuklassini välja. See tähendab tegelikult hästi palju. Kõigepealt nähtavad asjad: meil on siin suhteliselt rahulik ja vaikne. Aga teisest küljest tähendab see seda, et me võib-olla ootame siin käivatelt õpilastelt rohkem. Me ootame nende vastutust enda asjade eest, me suhtume õpilastesse kui täiskasvanud inimestesse. Sellel on lisaks voorustele ka hulk kohustusi. See ei pruugigi õpilaste jaoks olla väga lihtne, aga me teeme seda täitsa teadlikult. Näiteks kümnendike jaoks on see raske, sest põhikoolides ei pea võtma ise nii palju vastutust oma tegemiste eest. Meie koolis me tõenäoliselt koridori peal istuvalt õpilaselt väga sageli ei küsi, kas sa tunnis ei pea olema. Tegelikult ma ikka teen seda mõnikord ja teised õpetajad teevad seda ka, aga põhimõtteliselt on igapäevane kohustus minna tundi. Kui ta sinna ei lähe, siis ta riskib sellega, et ta

on loll. Selles mõttes on see natukene erinev, võrreldes põhikooliga, ja ma arvan, et see ongi kõige suurem muutus, mis selle ajaga on toimunud.

Koolitee jooksul olete kindlasti kohtunud paljude erinevate õpetajatega. Kes Teie õpetajatest on Teile kõige eredamalt meelde jäänud?

Esimesena tooksin välja Toomas Mälksöö ehk Mälka, kes oli minu matemaatikaõpetaja, siis kui mina olin õpilane. Pärast oli ta kooli direktor. Ta oli väga-väga hea õpetaja, aga miks, seda ei oska ma seletada. Tema ja ka mitmed teised õpetajad on sellised, kelle mõju noorele inimesele on hästi tugev, aga seda ei pruugi osata sõnadesse panna. Lisaks Mälkale tooksin ma välja enda klassijuhataja Madis Paide, kes oli eesti keele ja kirjanduse õpetaja. Hästi tugev persoon, küll natukene irooniline oma ütlustes, aga temaga sai korralikult arutatud ja vaieldud erinevate teemade üle. Värvikaid kujusid on olnud hästi mitmeid ja kõigilt neilt on olnud palju õppida. Peale aine ka muud. Mina olen muidugi selle kontseptsiooni sõber, et õpetaja peab olema kiiksuga. Üks

korralik kiiksuga õpetaja gümnaasiumis kulub ära. Õpilane peab aru saama, et Issanda loomaaed on mitmekesine. Ma küll ei kutsu nüüd just õpetajaid üles oma kiikse võimendama või neid juurde tekitama, aga kui need on, siis on see tegelikult ju tore, ning ma kutsun üles õpilasi nendesse heatahtlikult suhtuma.

Milles on teie arvates meie koolil veel arenguruumi?

Ma olen mures sellepärast, et mõnikord kipub õpilastes olema natuke nagu kliendi suhtumist. Mõnikord oodatakse seda, mida te nüüd minu heaks teete, aga enda panustamine ei ole piisav. Aga siin on õpilased kahtlemata väga erinevad. Mulle meeldib, kuidas sellel aastal on tööle läinud õpilasesindus, kes võtab vastutust ja teeb ära suuri asju. Kuid on ka neid õpilasi, kes meelsasti ütleks, et tehke nüüd minuga midagi, mis edasi aitab. Jõuga on seda raske muuta, sest kui keegi sunnib, siis kaob ära selle inimese vastutus, kes peaks tegema. Ikkagi inimesed ise peaksid jõudma selleni, et endale kasulik, on see, kui sa ka ise panustad. Eks me püüame seda siin ka kultiveerida, et see nii juhtuks.

Foto: Liis Vaher

Mille üle TTG-s olete kõige uhkem?

Inimesed! Nii kolleegid kui õpilased. Ma arvan, et meil on väga hea seltskond siin. See paistab hästi välja kooliürituste korraldamisel, minu lemmikud on kahtlemata olnud lahtiste uste päevad. See, kuidas siis õpilased räägivad nendele üheksandikele, kes alles otsivad enda jaoks kooli, meie gümnaasiumist - see on suurepärane! Jah, meil on ka ilusad ruumid ning linna ääres on rahulik toimetada, autosid saab parkida ja mida kõike veel... Mina olen selle koolimajaga imehästi rahul, aga kõige tähtsamad on inimesed, ja need on meil väga head.

Mis teile direktoriameti juures meeldib?

Meeldivad need kohad, kus ma saan ideid välja pakkuda ja nende üle arutada. Kahjuks neid kohti igapäevatöö peal on vähem. Mulle meeldib näha, et õpilastel ja kolleegidel on sära silmis. Siis, kui mõnikord tundub, et ma olen ise olnud ka abiks, et see sära silmis oleks, siis on kuidagi hästi hea meel. Noh, kui mõnikord mulle seda välja öeldakse, siis on muidugi ka hästi tore. Mulle on meeldinud mõned meie kooli

avalikud üritused, kus on näha, et inimestel mõte lendab. Kus on näha, et nad ei tee seda mitte sellepärast, et kästi teha, vaid sellepärast, et see tundubki lahe. Heaks näiteks on ennegi mainitud lahtiste uste päev, aga häid üritusi on olnud veel. Sellesügisene õpetajate päev oli suurepärane ning näiteks ka jõuluajal klasside esinemised... Suurepäraseid üritused!

Järgmisel aastal on meie koolil juubel. Kuidas on plaanis seda väarikat tähtpäeva tähistada?

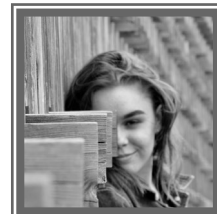
Kindlasti hea aktus 23. novembril Vanemuise kontserdimajas ja õhtul on vilistlastele mõeldud suurem üritus koolimajas. Ma arvan, et Tamme vilistlaskond on Eesti üks tugevamaid. Esiteks on meil seal olulisi ühiskonnategelasi, aga ühtekuuluvustunne on alati vilistlaskonnal olnud, nii et ma ootan sellest väga palju. Aga õpilastele ütlen, et me võiksime sel aastal kooli ajaloo seotut järjest meelde tuletada. Eks ma natukene püüdsin seda alustada meie viimasel aktusel, aga mulle tundub, et seda võiks teha veel, sest meie ajaloos on toredaid ja mõtlemapanevaid seiksid. Miks mitte seda

meenutada! Meil on mitmete aastate jooksul väga hästi läinud sellega, et vilistlased on meid kenasti üles leidnud - kas või Vilistlaslaad, mis on juba mitmeid aastaid toimunud. Suurepärane üritus. Lisaks on erinevad vilistlased käinud meil külas rääkimas, mida põnevat on neil juhtunud. Hiljuti oli meil vilistlasturniir korv- ja võrkpallis. Paar nädalat tagasi toimus mälumäng, kus praegused õpilased ning inimesed, kes on juba 55 aastat vanad, mängisid koos ning võitlesid sõbralikult. See kõik on hästi tore. Need olid kõik väga kihvtid üritused ning mulle tundus küll, et neil inimestel, kes seal käisid, tekkis ühine tunne.

Mida soovite öelda kooliperele eesootava juubeli puhul?

Me saame 100 aastat vanaks. Paneme teise saja veel ja siis vaatame edasi! Soovin rahuliku, sõbraliku ja särtsaka meele jätkamist. Ega muud ei olegi tahta, sest siis me saame kõikidest takistustest üle, mis meile ette veeretakse või mis meile ise ette veerevad. Küll me koos hästi edasi toimetame!

Gerda Kolossov

Ärge siis jumala eest tapke ennast!

Kallid õpilasesinduse liikmed ja kõik balli korraldusega üht või teist pidi seotud inimesed, see on teile ja kõigile neile, kes tunnevad ennast kuidagi puudutatuna.

Ma ei taha rääkida halvast ja heast. Ma ei taha kritiseerida ega kiita teie tööd.

See ei ole arvamus ega mingisugune spetsiifiline enesetapuennetus: see on lihtne märkamine ja tänu. Eelmisel kuul toimunud ballist on räägitud midagi halba ja midagi head: nagu ikka kombeks. On inimesi, kelle jaoks oli ballipilet liiga kallis või kellele

ei meeldinud

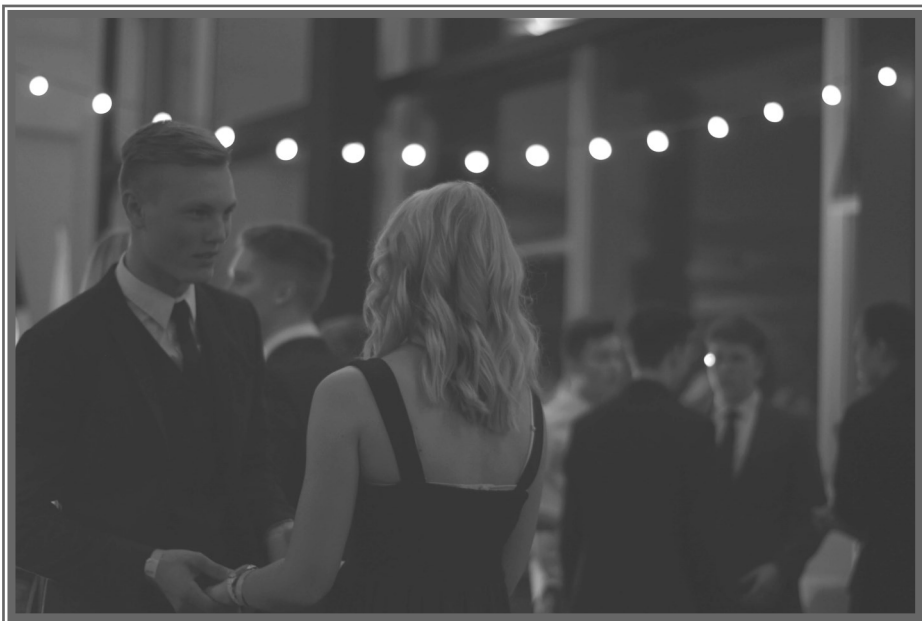
peaesineja, samas,

on inimesi, kes leidsid,

et koolimaja oli kaunis ja sattusid liigekstaasilisse olekusse kohvikus pakutava Coca-Cola pärast. Arvamusi olen kuulnud, rääkiud, uurinud ja puurinud. Selles artiklis ma neist rääkida ei taha.

Ma võin täie kindlusega kinnitada, et keegi meist ei soovi jääda kooli kauemaks, kui me selleks kohustatud oleme. Paljudele teeb kurja juba neljapäeviti kuuendaks tunniks kooli jäämine, sest kursuse esimesel nädalal on vene keeles juba kolm ühte või õppisid õpetaja Maidre tööks valet tabelit. Veel hullem on koolis olla maja sulgemiseni ja seda ka seetõttu, et lihtsalt kauemaks koolimajja jääda ei saa. Täpselt nii või veidi teisiti, te imelised superinimesed, selle balli kokku panitegi.

Ma mõistan, et balli korraldamine ja sellest virvarrist osa võtmine on vabahtlik ja kohati kindlasti lõbusam

kui mõni tavaline koolipäev, aga näha teid iga hommik kurnatuna, sest eile veetsite koolis poole öhtuni aega ja siis tuli veel koju õppima minna, on ka teistele valus vaadata. Palun ärge tapke ennast! See ei ole väärt enese liigset piitsutamist ja magamata öid, isegi kui noorus nende magamata ööde jaoks loodud ongi. Kool on raske. See on rutiinne, kohati igav ja siis veelkord: tohutult raske. Teie, kes te suudate selle kõige kõrvalt tegeleda veel õpilasesindusega: te olete tublid, ausalt. Võtke balli ja kõige muu korraldamist puhta lõbuga, nii see peakski olema. Üks unetu öö, võibolla kaks, aga pole mõtet ennast nüüd mätta ka. Abi küsimine ei ole raske. Te ei peaks seda kõike üksi tegema. Haarake tass musta kohvi või kallake liitri piima sisse väike tilk kõige heledamalt röstitud kohvi, hingake sügavalt sisse ja tulge küsige abi. Mida keegi sellest ballist arvab, on nende endi teha. Teie aga olite tublid ja te olete jätkuvalt tublid. Siinkohal ma tahan kogu eelneva karjuda näkku ka igale teisele ürituse korraldajale. Te pole üksi ja te ei peaks olema, aitab kohv ning vähemalt mingisugune protsent sellest 500st inimhingest, kes mööda koolikoridore luuserdavad. Mis siiski lõppude lõpuks peamine: ärge tapke ennast!

Fotod: Gerda Kolossov

“Grey anatoomia” in real life

15. novembril toimus Tartumaal töövarjupäev, kus osales ka meie kooli õpilasi, eeskätt abituriente. Väga populaarne valik oli varjutada meditsiinitöötajat ning selle kasuks otsustasin ka mina. Kuna meditsiiniavallas on palju erinevaid ameteid ja erialasid, uurisin ka kaasõpilaste kogemusi ning tulemuseks on päev läbi kolme erineva vaatenurga. Siinkohal tänan Kertu Kollot (12.KU), Saskia Rozentali (12.LO) ja Ulvi Eite (12.KU) meeldiva koostöö eest.

Tervishoid on valdkond, millega on elu jooksul vähem või rohkem kokkupuudet meil kõigil. Tervisega väiksemad või suuremad probleemid on tihti ju paratamatud. Sellised isiklikud kogemused ongi alatas ajendiks suurema huvi tekkimisele - nii ka meie puhul. Kertu on tegelenud pisikesest peale spordiga, mis on tekitanud temas paratamatut huvi inimese füsioloogia vastu. Olles füsioteraapia-tudengit ülikoolis juba varjutanud, otsustas Kertu proovida päeva hoopis ämmaemanda kingades. Ulvile on haiglatest alati positiivne mulje

jäänud ning seetõttu on talle meelepärane võimalus seal ühel päeval ise töötada: nii lõpetas ta Kliinikumi kardioloogiaosakonnas medõe töövarjuna. Saskiale on meditsiin juba varasemaltki huvi pakkunud, eriti EMO laialdaselt varieeruvate patsientidega. See on talle paistnud kohana, kus igav hakata ei saa, sest olgu siis patsiendi probleemid väiksemad või suuremad, alati on need isemoodi ja põnevad. Just seal ta arstõppejõu töövarjuna käiski. Minu jaoks on meditsiin juba aastaid üks ja ainus valdkond, kus ma end tulevikus tõeliselt

ette kujutaks. Kuna soovin kindlalt ühel päeval arstiteaduskonnas õpinguid jätkata, tahtsin varjutada enda jaoks kõige intrigeerivamat professiooni: kirurgi. Nii õnnestuski mul veeta päev abdominaalkirurgia osakonnas. Valides varjutatavaks meditsiinitöötaja, ei tulnud üllatusena, et varjuna sai toimuvat vaid kõrvalt kuulata ja jälgida. Kuid seegi oli ainulaadne ja suurepärane kogemus. Näha vaid paari tunni vanuseid beebisid, seista operatsioonisaalis ja vaadata inimesest äsja eemaldatud sapipõit või üliraskes seisus patsiendi stabiliseeri-

Eliisa Raal

mist ja diagnoosimist kõrvalt jälgida ei ole kaugeltki igapäevased nähtused. See kõik võimaldas heita pilgu meditsiinitöötajate tegelikku tööpäeva, mitte illusiooni, mida tekitavad sarjad nagu "Grey anatoomia" või "House". Ometi oli võimalik ka nendega paralleele tõmmata. Näiteks sarnanes minu päeva algus ehmatavalt "Grey anatoomias" toimuvale, kui kirurgid teevad hommikust ringkäiku palatites. Iga haige kohta kannab keegi kiirelt ja täpselt ette kõik meditsiiniliselt relevantse info, kusjuures ilma mingisuguste materjalide abita. See jäi aga ainukeseks sarnasuseks. Operatsiooniruumis toimuv ei meenutanud kuidagi telesarja. Kui Eestis on küllaltki levinud müüt, et meditsiinitöötajad on eba viisakad ja kibestunud, kohtlevad patsienti halvasti ja igasuguse lugupidamiseta, siis sellele ei leidnud keegi meist kinnitust. Ulvi leidis personali väga sõbraliku olevat: temaga jagati lugusid nii haiglast kui ka isiklikust elust, mis andis parema ettekujutuse karjäärast meditsiini vallas. Saskia veendus, et patsientide heaolu on haiglas tõesti kõige tähtsam, ning nägi,

kui suuri pingutusi selle nimel igapäevaselt tehakse. Ka mina ei näinud arstides mingeid negatiivseid jooni: kõik nad olid ülimalt sõbralikud ning operatsioonivahelistel pausidel tegid nad arstide puhkeruumis palju nalja ja uurisid ka meie käest, kas tahaksime sellel maastikul jätkata. Eriliselt paistis musta huumoriga silma üks arst-õppejõud, kellega koos töötades ei oleks ilmselt võimalik halbu päevi kogeda. Küsides arstidelt endilt, mis kõige raskem on, siis vastuseks oli tihti suhtlus patsientidega. Kirurgide sõnutse pidavat eriti raske olema EMO-s, kus inimesed on pikalt järjekorras oodanud, pahurad ja süüdistavad kõiges arste. Ometi tuleb ka sellises olukorras rahu säilitada, viisakaks jääda ning solvavatest kommentaaridest mitte välja teha.

Väga liigutav oli, et jagati ka oma isiklikku elu ja tundeid. Kertule tunnistas üks pika kogemusega ämmaemand, et mõtleb vahel siiani, miks ta just sellise elukutse valis. Sünnitusel ei lähe alati kõik ideaalselt ning kaotatud elud jäävad ka arstidele südamesse. Töö on ju vastutusrikas ja kaalul ei vähemat ega

rohkemat kui elu. Ka minule, Saskiale ja Ulvile räägiti teekonnast nii õpingutel kui töömaastikul isiklikust vaatevinklist.

Töövarjupäev oli tulemusrikas meile kõigile. Kertu jaoks oli tegu äärmiselt armsa päevaga (toatäis pisikesi beebisid ei saaks ju teisiti mõjuda), kuid samuti sai ta kinnitust, et ämmaemanda eriala pole päris tema jaoks. Nii sai ta ühe võimaluse nimekirjast maha kriipsutada ning selgust, kuhu poole peale gümnaasiumit suunduda. Ulvi sai kinnitust, et haiglas on meeldiv personal ja töökeskkond ning talle meeldiks seal ühel päeval ka ise töötada. Saskia teadus juba varem, et tahab tulevikus tegeleda meditsiiniga ning töövarjupäeval sai ta sellele veelgi kinnitust. Minu jaoks kukutas päev viimased kahtlused, mis mul seoses karjäärivalikuga õhus hõljusid. Võtan julguse öelda meie kõigi eest, et päev oli suurepäraselt veedetud ja vägagi tulemuslik. Soovitame järgnevatel aastatel kõigil töövarjuks minemise võimalust kasutada, kuna see võimaldab näha seda, mida tavainimene näha ei saa ning saada oma küsimustele vastused oma ala spetsialistidelt.

Nora Tuisk

7 asja, mille tegemist tuleks õpetajaga kohtudes vältida

Enamik meist, õpilastest, on ikka vahel linna peal jalutades, poodides šopates või kohvikus käies juhtunud kokku mõne enda kooli õpetajaga. Selline olukord võib olla päris piinlik, kuid on sageli vältimatu. Kuidas tuleks või hoopis ei tohiks sellistes olukordades käituda, aitavad meil mõista 7 Tamme gümnaasiumi õpetajat.

1. Ole viisakas ka väljaspool kooli!

"Ma arvan, et õpetajaga kohtudes ei peaks kuidagi ebaloosulikkult käituma. Kui inimesed jäävad viisakuse ja oma sisemiste piiride raami-desse, siis on kõik hästi. Ebaviisakust, jõhkrust ja rumalat käitumist ei taha ma kellegi puhul näha, õpilaste puhul samuti. Mulle meenub, et mul oli kunagi väga kurb teleuudistest vaadata, kuidas minu endine õpilane pronksioöl Tallinna kesklinnas marodööritis. Sel hetkel oli mul küll väga piinlik, olgugi et nägin olukorda televiisorist. Enamasti ei tee ma kohtumisest õpilastega küll mingit numbrit. Gümnaasistid on ju suured inimesed ja mõnikord jätavad oma asjalikkusega väljaspool kooli hoopis teise mulje. Kui õnnestub neid ka väljaspool kooli tegutsemas näha ja nendega vestelda, siis aitab see neid hoopis paremini tundma õppida. Eks õpilane võib ju ka üllatunud olla, kui näeb õpetajat muus seltskonnas ja kohas, kus ta teda näha poleks osanud või tahtnud. Õpetaja on ju ikkagi ka inimene, kellel on oma elu ja tegemised õhtuti, nädalavahetusel, suvel. Seega pole midagi imelikku selles, kui õpilane kuskil õpetajaga kokku juhtub. Sõbralik naeratus, teretamine, mõni sõna juttu on igati normaalne käitumine," lausub õpetaja Katrin Roodla.

2. Ära oota õpetajast äratundmisrõõmu

"Ma ei näe tihti tänaval inimesi enda ümber ja kõnnin neist kui asjadest mööda, sest mõtted on vallutanud pea ja vaatan pigem maha, sest kipun komistama. Nii et kui ma Sulle tere ei ütle, pole selles midagi isiklikku: ju ma siis ei näinud sind, vältisin äärekivi otsa koperdamist või tundsin, et ka sina sooviks pigem omaette olla. Kui õpilane mind ei märka või teeb näo, et ei märka, austan ta privaatsust ning ajan ka ise oma asja edasi. Kui õpilane tahab "Terest" rohkem sõnu vahetada, teen seda, kuid vestluse pikkus ja teemad olenevad olukorrast. Aga üllatust on kindlasti palju, sest me oleme harjunud üksteist väga kindlas ja kontrollitud keskkonnas nägema. Seega jää iseendaks ja lase mul mina olla," soovitab õpetaja Arnika Aadusoo.

3. Ära valmista õpetajale piinlikkust!

"Hea oleks mitte üle kaupluse/bussi/muuseumi jms kõval häälel hüüda „Tere, õpetaja ...“. Kuulen vaiksemat häält ka ja linnarahval pole ilmselt tarvis teada, keda tervitati. Mulle ei meeldi ka sinatamine, kuigi seda õnneks harva juhtub ja peamiselt koolimajas. (Kuid ma ei hakka seepeale ka tänitama.) Ehk oleks ebamugav ka õpilaste omavaheline sosistamine, naerukihistamine, mis tunduks minust kõnelevat. Tulgu õelgu otse, kui midagi valesti on. Siiski ma ei väldi õpilasi, loodetavasti nemad mind ka mitte. Tore, kui tervitavad ja mõnikord tahavad paar sõna vahetada. Kui näiteks kohvikus või teatris aega on, siis miks mitte ka veidi pikemalt vestelda. Tore ka, kui mingil töökohal teeb õpilane mulle soodustuse!" sõnab õpetaja Urmas Tokko.

4. Ära karda ega väldi õpetajaid!

"Õpilased võiksid kindlasti teretada ja naeratada, mitte pead ära pöörata või teeselda, et nad õpetajat ei näe. Õpetajad on väljaspool kooli ka inimesed ja teeme seda, mida tavainimesed ikka teevad ehk käivad kinos, poes, trennis, nädalavahetuseti väljas. Me ei ole õppeasutuses, kuid teame õpilasi siiski ning elementaarne viisakus on sellele reageerida. Oleksin väga rõõmus, kui õpilased mulle naerataksid ja tere ütleksid. Iga naeratus päevas teeb ju selle paremaks! Kõige huvitavam reaktsioon sellele, et õpilane näeb väljaspool kooli õpetajat oli järgmine. Kohtasin ühte neiu ühel festivalil ning õpilane reageeris, ütles "Assa kurat!", pööras ümber ja kõndis minema. Selline reaktsioon pani muigama, aga edaspidi võiks ikka õpetajale naeratada ja tere öelda," julgustab õpetaja Grete Mai Rohtmts.

5. Ära jää õpetajale negatiivselt silma!

"Näiteks kõrtsis või baaris olles suudan ma asja rahulikumalt võtta, kui näen kooli abituriente, teades, et nad on täisealised ja neil on tegelikult sama suur õigus siin viibida. Ent kui tegu on kümnendikuga, siis ma tõesti ajan ta ära, öeldes, et vabandust, te ei tohiks siin olla. See on minu jaoks küll sageli pigem lõbus olukord, aga ma võtan seda tõsiselt. Üldiselt tänaval võime ikka teretada, sest tegu on vaba ruumiga, kus nii temal kui ka minul on õigus olla ja selles ei tohiks olla midagi piinlikku," lausub õpetaja Agnes Vask.

6. Ära tungi õpetaja eraellu!

"Üldjuhul kehtib reegel, et mina ei tunne neid ja nemad ei tunne mind, seda just õhtustel aegadel, sest see on meie mõlema vaba aeg. Päeval võime teretada ja oma eludega edasi minna. Samuti ei meeldi mulle semutsemine, õpilase ja õpetaja suhe võiks säilida viisaka suhtlemise näol. Põhiliselt võiks meeles pidada, et meil mõlemal on eraaeg ja seda tuleks austada," ütleb õpetaja Liia Vijand.

7. Väldi füüsilist kontakti!

"Kohtudes piisab tavalisest ja julgest TERE-st. Ei pea kallistama ja embama. See mulle tegelikult ei meeldi, ma ei ole lõunaeurooplane. Kõige nõmedamad olukorrad on siis, kui õpilane justkui vahiks piinliku täpsusega telefoni ja vahetab samal ajal tänavapoolt. See tekitab ka minus endas hirmu, kas ma olen tõesti nii jube inimene? Mina aga selga ei pööra, teretan loomulikult. Mõne õpilasega saab ka sõbralikuma jutu teha. Kõik oleneb inimesest," kinnitab õpetaja Aleksandr Kirpu.

Kui arvad, et lendad puhkusele, aga õpetajad arvasid sama– Egeli õpetajatega Istanbuli lennujaamas

Kädi-Liis Räst

Ajateenistus: kohustus või võimalus?

Ajateenistuse eesmärk on välja õpetada Eesti kaitseks vajalikud reservüksused ja luua eeldused elukutseliste kaitseväelaste teenistusse võtmiseks. Ajateenistuse jooksul omandatakse põhi- teadmised riigikaitsest ja õpitakse tegutsema ühtse meeskonnana. Ajateenistuse lõppedes jätkatakse riigikaitsekohustuse täitmist reservväelasena oma üksuse koosseisus, Kaitseliidus või elukutselise kaitseväelasena. Varasemalt oli kaitseväge mõeldud ainult meestele, kuid alates 1. aprillist 2013 on võimalik 18-27-aastastel vähemalt põhiharidusega Eesti kodanikest naistel asuda ajateenistusse ning teha omal soovil meestega samadel alustel karjääri. (Kaitseväge, 2018)

Ajateenistust saab vaadata kahe nurga alt: see on kas kohustus või võimalus. Mina näen seda mõlemat pidi. Kohustusena on see pigem meestele, neil on juba sünnijärgselt kaitsevägekohustus, mis tuleb läbida ühel või teisel viisil (asendusteenistus). Samas nad saavad seda vaadata ka võimalusena, kui mehele meeldib militaarelu ning tahab teha kaitsevaelase karjääri, siis on ajateenistus just esimene samm ning tal on motivatsiooni see läbida.

Loomulikult on ka sellised noormehi, kes mõtlevad ajateenistusest kui ainult negatiivsest ning peavad seda pigem ajaraiskamiseks. Vahipataljonis töövarjul olles rääkisid ka mitu noormeest, et oleme hullud, kui tahame kaitsevärke minna. Nad rääkisid igasuguseid "jubedaid" asju, mida seal tehakse, kuidas nad ei taha seal olla, kuid olid piisavalt kohusetundlikud ja kannatasid nende jaoks ebameeldiva aja ära.

Ajateenistust naistele näen ma rohkem võimaluse kui kohustusena. Esiteks, naistel pole sünnijärgset kaitsevägekohustust, kuid kohustus tekib, kui naine otsustab aega teenima minna. Lisaks on see võimalus kõigile neile, kes, nagu mina, on huvitatud kaitseväge elust ning edasisest karjäärist. Kui võrrelda omavahel kaitseväes olevat meest ja naist, siis võib juhtuda, et naine on rohkem motiveeritud tegutsema kui mees, sest naisel on valik, kas tulla või ei, kuid mehele on see kohustuslik. Päris tihti juhtub, et kohustuslik tegevus pole nii meelepärane.

Ometi näen mina, et iga Eesti kodanik, olenemata soost, on kohustatud oma riiki kaitsma. See ei tähenda, et inimesed, kellel pole kaitseväge-

kohustust, sinna minema peavad, kuid soovi ja võimaluse korral võiksid nad seda ikkagi teha. Põhjus on väga lihtne: kes muu seda teeks kui meie ise. Jah, me oleme ühinenud NATO ja muude organisatsioonidega, kuid ei saa alati loota teiste peale, kui võimalus enda riiki kaitsta on meie endi kätes. Nii mõnigi noormees, kes ei hinda kaitseväge kõrgelt, otsib viise, kuidas kohustusest eemale põigata, ning teeskleb, et on kuidagi vigane või haige. Loomulikult on reaalseid olukordi, kus inimene ongi viga saanud või haige ning ei saa aega teenida või kui valitakse asendusteenistus. Nende vastu pole mul midagi, kuid mehed, kes nimelt otsivad põhjuseid eemale saamiseks, tekitavad minus vastikust. Minu silmis kaotavad nad teatud väärtuse, mida ei ole võimalik tagasi saada. Samal ajal naised, kes käivad kaitseväes, teevad mu uhkeks, sest nemad võtsid vabatahtlikult kaitsevägekohustuse ja samuti teen seda mina. Lähen kaitsevärke, võtan kohustuse oma riigi ja iseenda ees. Kaitseväes käimine on sõduritele nii kohustus kui ka võimalus teha midagi oma riigi ja iseenda heaks.

Mihkel Martin Kasterpalu

Sirli Põhjala: Läbi piisava nalja, naeru ja positiivsuse sujub kõik paremini

Sügisel valiti uueks ÕE presidendiks 12LO klassi õpilane Sirli Põhjala. Tamme Leht uuris lähemalt uue presidendi tegemistest ja vaadetest.

Milline näeb välja ÕE presidendi töö?

Paberil on ÕE presidendi töö täitsa lihtne, valmistad ette ja viid läbi koosolekud ning korraldad üldiselt kogu õpilasesinduse tööd. Nagu ikka, on tegelikkus natuke teine. Minu jaoks peaks üks hästi töötav õpilasesindus olema nagu perekond, kellel on ühised huvid ja unistused ning kes on ajab

ühtset asja. Ehk siis ÕE president peaks olema ka natuke nagu perepea, kes hoiab kõiki koos ja kõike töös, olema peres ikkagi see, kelle jalas on püksid. Üks kõige olulisemaid omadusi, millela üks president minu arust kuidagi ei saa, on empaatia ja inimeste mõistmine, sest väga suures osas eeldab see töö ju inimestega suhtlemist. Need kaks os-

kust, mis ma välja tõin, on minu meelest selle töö juures kõige olulisemad, et näha teise inimese sisse ja tihti juba poolelt sõnalt või sammult mõista, kuidas sellele inimesele läheneda või milles on probleem. Kõik on ju erinevad ja selle töö võti on kohe kindlasti suhtlemine.

Milline on teie nägemus ÕE tulevikust?

Rõõmus! Tegelikult on mul tunne, et meie õpilasesindusel läheb järjest paremini. Meil on koos lihtsalt nii võrratult lähedad inimesed, kellega koos on lausa lust seda asja ajada. Aga tulevik... Kõige olulisem, et koostöö sujus ja et "perefond" hoiaks ikka kokku. Ja et kõigil oleks lõbus, minu meelest läbi piisava nalja, naeru ja positiivsuse sujub kõik paremini.

Oma kohustuste juures puutute palju kokku avaliku esinemisega, kuidas valmistate ennast ette üheks kõneks?

Kõigepealt ma nutan, sest - noh, issand jumal, appi - millest mul ikka rääkida on. Tegelikult ei ole asi nii traagiline, aga ega palju olukord ei erine ka, mõte mu peas on ikka, et issand jumal, mida mul rääkida on. Ja kui kohe alguses ei tule siis, kusagil vahepeal või eelmisel õhtul tulevad pisarad ka ikka. Kõnega on nii, et kui see on valmis, siis lasen ma seda päris mitmel sõbral enne üle lugeda ja arvamust avaldada ning siis teen ka veel mingid muudatused. Minu jaoks on võti kogu asja juures harjutamine, ma loen seda umbes miljon korda läbi ja harjutan võimalikult palju peast üksi kõva häälega peegli ees. Jah, see on imelik, ja jah, tekib küsimus, kas see on vajalik. On küll, minu eesmärk kõne puhul on alati, et see tuleks minust, mitte minu ees olevalt paberilt ja harjutamine on see, mis annab soravust. Tänu sellele, et kõne on peas on võimalik rohkem publikuga suhelda, sest tegelikult ei ole alati isegi kõige olulisem sügav sisu, vaid esitus.

Tegelikult on nii, et kui ma olen päris aus, siis ma muretsen ja paanitsen päris palju enne selliseid esinemisi, enamasti muidugi põhjusega, kuid ikkagi. Tavaliselt on aga nii, et kui ma saan esimese lause öeldud, siis kogu hirm kuidagi kaob ja edasi on juba täitsa tore. :)

Millised varasemad koge-mused on teid ettevalmistatud ÕE presidendi tööks?

Tegelikult olin ma ka põhikoolis nii õpilasesinduse president kui ka asepresident: see on päris palju ette valmistanud just selle poolest, et ma tean vähemalt enam-vähem, mida mult ooda-takse. Kuid ma arvan, et tegelikult ei saa kunagi liiga valmis olla, selleks, mis saama hakkab. Sa õpid kogemustest ja käigu pealt. Lõppude lõpuks on kõik konfliktid ja absoluutselt kõik vähem ja rohkem keerulised olukorrad elus need, mis n-ö ettevalmistavad või millest sa pigem õpid ja midagi ikka kõrva taha edaspidiseks paned. Pigem tuleb igas olukorras oma sisetunnet kuulata ja jääda rahulikuks, lihtsalt minna vooluga kaasa.

Kuidas veedate enda vaba aega?

Viimased 15 aastat olen tegelenud iluvõimlemisega, proovides järgi kõik, mis selles vallas teha on võimalik. Nüüd tegelen tantsulise võimlemisega rühmas VK Janika Tantsuline Eliit. Sinna läheb ka enamik mu vabast ajast. Kuid mis sellest ja õppimisest üle jääb, meeldib mul kulutada ka iseendale või sõpradele. See nüüd

kõlab väga vana inimese jutuna, aga ma ootan reede õhtuid, et ma saaks minna lihtsalt koju ja ennast voodisse kerra tõmmata, vaadata mõni hea film ja lihtsalt olla, omada seda hetke ainult endale. Jah, tõsi, seda juhtub järjest harvemini. Aga mulle meeldib väga veeta ka vabad hetked oma sõpradega, teha nendega koos midagi lõbusat või lihtsalt n-ö chillida ja süüa midagi head, näiteks.

Mida sooviksite öelda kooliperele?

Hoidke üksteist. Õpilastele: kui teil on probleem mõne õpetajaga, siis suhelge ja suhtuge temasse, nagu te tahate, et teisse suhtutakse, inimlikkuse ja austusega. Ja uskuge mind, kõigiga on niimoodi võimalik suhelda. Õpetajad ja ka õpilased ei mõtle kõike enda öeldut alati otse ja niimoodi nagu see välja kukub, seega ärge võtke liiga südamesse. Ikkagi noored ja puberteediea hormoonid võivad veel möllata ja niimoodi välja lüüa. Nautige iga hetke. Need on ajad, mida ei saa me kunagi tagasi, mis on läinud, see on läinud. Tegutsege nii, et te ei peaks kahetsema, et midagi jäi veel tegemata.

“

Tegutsege nii, et te ei peaks kahetsema, et midagi jäi veel tegemata

Fotod: Karl Kraus

Egeli Raudmäe

Meie kõigi vaenlane: koolistress

Koolistress on justkui tume vari, mis mängib rolli pea kõigi eludes mingil perioodil. Kahjuks aga unustatakse ajaga, kui raske on koolis käimine, ja tihtipeale pisendatakse noorte probleeme ja muresid seoses kooliga.

Ma arvan, et meist kellelegi ei ole võõrad hilisööni veedetud tunnid proovides jätta meelde viimaseid valemeid matemaatikast või õppides pähe lõputuna näivaid vene keele jutustamisi. See kõik on justkui meie elude lahutamatu osa. Kahjuks pole selline käitumine väga edasiviiv jõud ja üsna pea on noorel lisaks paljudele kohustustele ka suur stress turjal. Stress ei ole kohati üldse halb, see võib vahel olla täpselt see jõud, mis aitab edasi liikuda ja asjad õigeaks ajaks ära teha. Siiski sageli koguneb seda liiga palju ja sellest pääsemine tundub pea võimatu.

Mina oma küllaltki pika koolis käimise aja jooksul olen ise tundnud ja näinud kõrvalt stressi alla vajuvaid noori rohkem, kui ma seda sooviks. Üheks suurimaks stressitekitavaks faktoriks on kõrged nõudmised ja tahe vastata neile seatud ootustele. Iga aine õpetajad arvavad, et just nende aine on kõige tähtsam ning pingutada tuleks just seal maksimaalselt. Lõputud kodutööde hunnikud ei motiveeri noori rohkem pingutama, vaid hoopis annab see tunde, et kui ma nagunii kõike tehtud ei saa, siis milleks üldse pingutada.

Koolistressi all ei kannata ainult õpilased. Seda tunnevad väga tugevalt ka õpetajad. Näiteks klassis, kus vastuvaatavatest nägudest pea pooled ilmselgelt ei huvitu sellest, mis toimub ja isegi ei proovi teha nägu, et nad tahaksid tunnis olla. Selline olukord ei ole kindlasti mugav, kuid minu arvates tuleks õpetajal võtta hetk ja mõelda, miks ei taheta seal viibida. Tõesti on nii, et kõigile meeldida ei saa, kuid ma

usun, et igaüks leiab igast valdkonnast midagi, mis talle veidikenegi huvi pakub. Tuleb leida see viis, kuidas haarata endaga kaasa veel rohkem õpilasi. Mõnele šokeeriva uudisena võib tulla see, et suuremad töömahud õpilastele ei ole kuigi motiveerivad.

Ma ei proovi väita, et koolistress on õpilastele tekitatud õpetajate süül. Kindlasti oleme me selles ise ka süüdi, jättes oma kohustused viimasele minutile ja ka siis need üle jala ära tehes ning nõutult õpetaja poole vaadates, et miks meie tulemused nii kehvad on. Siiski usun ma, et veidike rohkem

mure kool, sest peale kooli tahame ka meie omada sotsiaalelu, puhata ja nii mõnigi meist peab ka ise suutma endale raha teenida. Kõik see ning lisaks veel lõputu jutt tuleviku teemal ja aina kuhjuvad ootused nii õpetajate kui vanemate poolt on üsna raske koorem noorele inimesele kanda. Kahjuks nii mõnigi murdub selle pinge all ja nõnda depressioonis ja muude vaimsete hädadega noorte protsent kasvab.

Koolistress on üha suuremaks muutuv probleem. Selle kaotamine pole kindlasti mitte võimalik, aga selle vähendamine küll. Märkamise ja

Foto: Eliisa Raal

märkamist vähendaks seda koolistressi nii õpilasetelt kui õpetajatelt. Kahjuks olen kuulnud läbi aastate õpetajate poolt sõnu stiilis: „Mis muresid neil noortel ikka on, nende ainus töö on koolis käimine“. Kahjuks ei ole meie ainus

teadvustamine, et kõigil on raske, isegi siis, kui seda välja ei näita, mängib selles suurt rolli. Keegi meist ei taha tunda ennast üle serva lükatuna.

Eliisa Raal

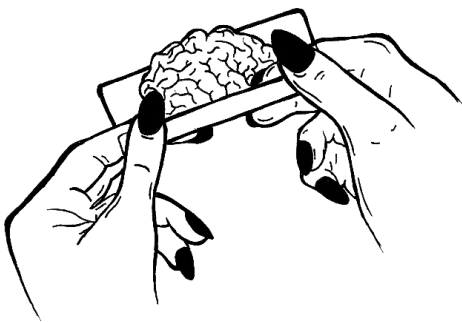

“Kas sa tegid eile jälle peale?”

Koolistress, kodused probleemid, raha ja suhted. Mõned meist saavad sellega paremini hakkama, teised raskemini. Mõnda mõjutavad need sootuks vähem kui teisi. Kuid mis juhtub siis, kui mured kasvavad üle pea? Mida võtab ette üks keskmine gümnasist siis, kui ise enam hakkama ei saa?

Loogiline vastus on, et hakatakse abi otsima. Ja üks kõige lihtsam variant on astuda mõnuainete ohtlikku lõksu. Kofeiin, nikotiin, alkohol, kanep või rahustid sirutavad lahkelt abikäe selle poole, kes parasjagu eluga raskustes on. Kofeiin korvab matemaatika õpiku taga veedetud öid ja igaveseks kaotatud eilseid unetunde, mil muremõtete küüsis aju keeldub aega maha võtmast ja uinumast. Nikotiin maandab ärevust, andes samas lisajõudu ja energiat vastu pidamiseks veel ühes koolitunnis. Alkohol võimaldab reede õhtul unustada kõik kooliga seonduva, tõstab tuju ja lõdvestab tervet keha. Kanep tekitab kergelt eufoorilist seisundit, tehes maailma mõneks tunnikski ilusamaks ja paremaks paigaks. Lõpuks on ju raskematel perioodidel vaja elada üks päev korraga, siis veel üks ja veel üks. Hommikust õhtusse jõudmine on ainus eesmärk, mis silme ees terendab. Ja vahel ei tundu see stimulantidest abi otsimata võimalik.

„Smoke away your problems, smoke away your brain. No brain, no problem“

Esimene märgatav tagajärg noorele on kriitika ühiskonna poolt. Suitsetamine on halb, miks sa oma kopsu rikud? Sa haised! Kas sa kavatsedki oma elu lihtsalt maha juua? Kommentaarid ja manitsused tulevad tihti kaasõpilaste ja sõprade suust. Kuid olukorda ei tee paremaks õpetajadki. Ilmselgelt kuulub nulltolerants mõnuainete suhtes kooli juurde, kuid jäetakse tähelepanuta see, miks üldse üks muidu tubli noor korraga suitsetama on hakanud. Probleemi nähase mõnuainetes, tahaplaanile jääb aga tegelik probleemi tuum. Öeldakse, et suitsetamisest, joomisest või kanepist saavad probleemid alguse, kuid paljudel juhtudel on see hoopis tagajärg. Tagajärg, mille taga võivad peituda pidevad pinged igapäevaelus, koolistress, depressioon, ärevus, une- või söömishäired. Iga noor tunneb kedagi, kes on sisemiselt natuke katki.

Foto: Eliisa Raal

Kahjuks saavad aga peagi ajutistest abimeestest uued probleemid. Nende tekke riskist ollakse enamasti teadlikud, küll aga on levinud suhtumine, et minuga seda ei juhtu. Seda ootamatult võib aga ühel hetkel mõjuda hetk, mil avastatakse, et suitsu kulub juba terve pakk päevas, alkoholile läheb kogu taskuraha või et ilma joint'ita on nädalat raske üle elada.

Vahel üritatakse kõikide halbade võimaluste seast kõige vähem halba leida. Mis see oleks? Nikotiini ja alkoholi ohtlikkusest räägitakse koolis ja meedias palju, oluliselt vastuolulisem ja kõlakam teema on aga kanep. Pooldatakse selle legaliseerimist, räägitakse selle raviomadustest ja positiivsetest efektidest. Mõned näevad seda kui võlutaimet, mis kõigi tõvede ravimisega hakkama saab. Nii võib tunduda roheline taim igati mõistlik ja ohutu valik, see on ju ikkagi taim, mis siis ikka nii halvasti saab minna? Positiivsed efektid paistavad üle kaaluvat negatiivsed, sõltuvuse oht on oluliselt väiksem kui alkoholil, tubakal või teistel mõnuainetel. Siiski on ka kanepi tarvitamisel oluliselt alahinnatud riskifaktoreid, seda eriti noorte jaoks, kelle aju on alles arengujärgus.

Kanep sisaldab ainet THC (tetrahydrokannabinool), mis annab meile ihaldatud joobe, kuid peidab endas ka suuri ohte. THC häirib tasakaalu ajus, eeskätt just eesaju koort, kus peitub meie motivatsioon, tähelepanuvõime, impulsi-kontroll ja tegevuste planeerimine. Seda ei tee ta mitte ainult pikas plaanis ja pideval tarvitamisel: mõju on näha koheselt ning see kestab päevi. Niisiis maksab motiiv pühapäevaõhtul veidigi

lõõgastuda ilma järgneva pohmellita esmaspäeval meile kätte halvenenud tähelepanuvõimega rohkem kui ühel koolipäeval. See omakorda langetab õpitulemusi ning suurendab võlgnevusi õpetajatele. Varasema kümne probleemi asemel võib peagi vastu vaadata kolmteist probleemi. Pikemas plaanis regulaarne peale tegemine ei tee samuti muud, kui aina uusi probleeme. Aju areng on häiritud, mälu halveneb, sellest tekivad omakorda õpiraskused. Lisaks soodustab kanepi tarvitamine vaimse tervise halvenemist, seda seostatakse skisofreenia, psühhoosi, depressiooni ja ärevusega. Nokk kinni, saba lahti.

Praegusel infoajastul oodatakse noortelt palju. Standardid on kõrged, kohustusi palju. Stress on kerge tekkima ja lihtne on sirutada käsi mõnuainete poole. Siiski tasub meeles pidada sellega kaasnevaid riske ja kaaluda hoolikalt, kas ollakse ühel päeval valmis neile vastu vaatama. Valik on igaühe enda teha.

Kui märkad, et mõni õpilane on muutunud, hakanud rohkem mõnuaineid tarvitama või harvemini koolis käima, uuri, kuidas tal läheb. Mõistmist, mõistmist ja veel kord mõistmist!

*Artikli kirjutamisel on toetunud Helena Kisandi (psühhiaatria resident) ja Anni Leedo (psühhiaatria resident) loengule ainetest ja arenevast ajust. Kui soovid uuringus ka ise osaleda, saad seda teha veebilehel <https://www.kliinikum.ee/psyhhaatriakliinik/kontakt/2-uncategorised/41-teadusuuring>.

Illustreeris: Eliisa Raal

Anel Neumann

Ho-ho-ho ja teised pühad

Pühad on Kanadas suured. Ja ma mõtlen SUURED. Tānupūha ja jõulud on vaid mõned suurematest ja tuntumatest. Igal kanadalasel on majas mõni panipaik, tühi tuba või garaaž, et kogu oma holiday decor kuhugi ära mahutada. Kuigi Euroopa üritab järjest enam oma pühi ameerikalikult kommertslikuks muuta, on meil selleni veel palju minna.

Kes ei teaks lugu Euroopa asunistest, kes põgenesid uuele maale paremat elu otsima, kuid ei osanud tingimustega arvestada ning kannatasid talve saabudes külma, haiguste ja nälja käes. Loo järgi andsid neile abikäe põlisrahvad, kes pakkusid neile toitu ja sooja. Mäletan, et õppisin seda põhikoolis, ning mulle tundub, et paljud meist usuvad, et tānupūha traditsioon algas just niimoodi. Lāksingi tānupūhadele vastu ootusega tunda mingisugust eurooplase-põliselaniku lepitust. Ajalooliselt on tānupūha peetud põllutööde lõpu ja korjatud saagi tähistamiseks, mida tähistati Euroopas sajandeid enne Ameerika avastamist. Paralleele saab tõmmata eesti kultuurist tuttava mihklipäeva või lõikuspühaga. Mis tähendab, et tegelikkuses pole sel põlisrahvaga peaaegu mingit pistmist, ning see on midagi, mille asunikud omal ajal üle ookeani tõid.

Tānupūha on perega koosviibimise aeg, meenutades mulle natukene eestlaste traditsioonilist vaikset jõulu. Kanadalased tähistavad tānupūha oktoobri teisel esmaspäeval. Tānupūha nädalavahetusel istutakse koos söögilaua taha õhtust sööma. Hakkasime pererahvaga juba hommikul vaaritama. Laualt ei puudunud kartulipuder, mais, pohla-moos, *gravy* ning kindlasti mitte kõrvitsapirukas ja hiiglaslik kalkun täidise, inglisepäraselt *stuffing* uga. (Arvasin miskipärast, et *stuffing* on mais, herved, porgandid jms, aga tuli välja, et see on saiakuubikud maitsetaimedega.) Nägin kalkunit ahjus küpsemas (see mahtus sinna vaevu ära) ning ei suutnud oodata, millal see liual laua keskele

jõuab, nagu filmides ikka. Minu suureks pettumuseks asetati selle asemel lauale taldrik kalkuniviile, mis olid köögis valmis lõigatud. Peale säärase eine söömist tundsin, et võiksin nädalaid magada. Kohalikud teadsid rääkida, et kalkun teebki uniseks. Nad kutsuvad seda *turkey coma* 'ks.

Jõulud jõuavad kanadalasteni peaaegu kohe peale *halloween* 'i: jõulukaunistused ilmuvad ostukeskustesse novembri esimesel nädalal ning jõulumuusika matab kõik muud helid hiljemalt kolmandaks. Paljud ei jõua ära oodata, millal detsember kätte jõuab. Siis on sobilik oma kirjud tuled ja täispuhutavad jõuluvana aedadesse välja panna ning raadiost valjuhäälselt "Jingle Bellsi" lasta. Ainus, mis veel puudub, on lumi. "Oh, Anel. Meil siin sajab lumi maha jaanuaris. Lumi detsembris oleks midagi väga eriskummalist." Nii et ma tulin Kanadasse, to "The true north", ja ma ei saa jõuludeks lund?!

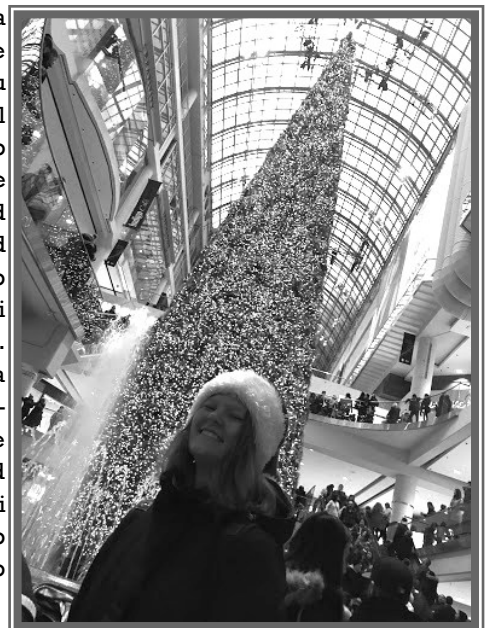
Kuigi jõulutegelased paistavad nii Eestis kui Kanadas pealtnäha samasugused, on neis lähemal vaatlusel suured erinevused. Jõuluvana on üle maailma tuntud: suur vanamees pika valge habeme ja erkpunase kuuuga. Minu (Eesti) peres tuleb jõulumees jõuluõhtul ise ukse taha kinke jagama ning ootab lastelt salme ja laule. Kui kanadalastele sellest rääkisin, läksid neil silmad suureks. Ainus jõuluvana, keda siinsed lapsed päriselt näevad, istub kaubanduskeskuses *photo booth* 'is või sõidab paraadil saaniga mööda. Kingitused ilmuvad kuuse alla ja kaminale riputatud sokkidesse jõuluhommikul justkui iseenesest. See selgitab kõiki neid ingliskeelseid jõululaule ja -salme, kus lapsed öösiti jõuluvana luuravad. Jõulumehle saab põhjanabale kirju saata ning ta vastab kõigile. Igale kirjale.

Rääkides sokkidest, siis Kanadas päkapikke ei käi. Sokid ripuvad 25. detsembrini (jõuluhommikuni) tühjana, kuni Santa Claus sinna kingid sisse paneb ning soki või sussi aknale panek paistaks lihtsalt lohaka ja ebaviisakana.

Kui soovid igal hommikul mõnd üllatust saada, on tark endale advendikalender osta. Päkapikud (ing. *elves*) on jõuluvana töölised, kes teevad põhjanabal mänguasju või piiluvad, et lapsed pahandusi ei teeks. *Elf on the shelf* on samuti populaarne traditsioon. Päkapiku nukku pannakse erinevatesse kohtadesse istuma ja lapsed peavad ta hommikuti üles otsima. Legendi kohaselt rändab see päkapikk igal ööl tagasi põhjanabale ja kannab jõulumehle ette kes on olnud *naughty or nice*.

Kanada pühad on täis erinevaid traditsioone, kombeid (ja otseloomulikult dekoratsioone), mis lõövad esimesel vaatamisel lausa pahviks. Jällegi, kõik on nagu filmis, aga samas ka üldse mitte. Kuigi Põhja-Ameerika suursus ja võimsus paneb imetlema, on meie oma Eesti traditsioonidel mingisugune oma võlu, mida on raske mätta. Tore on jõuluvana salmi lugeda, sussist šokolaadi leida ja vaikselt perekeskis lume langemist vaadata.

Happy holidays!

Eaton Center'i jõulukuusk.

Foto: Sarah Marshall

Autoostu ABC

Suur osa meist tahavad 18-aastaseks saades kohe auto osta, kuid sageli tehakse seda ilma piisava eeltööta. Nii võib soetada auto, mille parandamine läheb rohkem maksma, kui auto ise väärt on. Siin artiklis käsitlen kahte sektorit: alla 1500€ ja kuni 5000€ autod.

Kõige esimese asjana tuleks kindlasti küsida tuttavate ja sugulaste käest, kas keegi neist või keegi nende tuttavatest müüb autot. Tuttavalt on palju turvalisem osta ning vahel võib isegi veidi soodustust saada. Kuid kui keegi ei müü?

Kust ja mida otsida?

Autot võib otsida nii internetist, nt veebileht auto24.ee, edasimüüjate saitidelt jne kui ka kasutatud autode platstidelt. Alla 1500€ autot ostes on raske soovitada kindlat mudelit. Hästi hoitud autod on reeglina paremad kui halvasti hoitud, seda olenemata mudelist. Kuid on marke, mis on üldiselt töökindlamad kui teised. Toyota ja Lexus on paljude sõnul kõige töökindlamad margid. Rohkem infot leiad all nimetatud saidilt "Dashboard Light".

Kuidas vaadata üle auto enne ostu?

- Enne ostu peaks kindlasti ka uurima konkreetse mudeli kohta. Otsida internetist arvustusi, tüüpilisi probleeme ning võrrelda teiste sarnaste autodega: see ennetab ebameeldivaid avastusi, mis võivad esineda pärast ostu.
- Et olla kindel, kas auto on väärt küsitud hinda, võrdle selle hinda samade mudelitega müügisaitidel (nt auto24.ee).
- Lisaks saad ka auto umbkaudse turuhinna siin toodud lingis auto numbrimärgi sisestamisel: <https://lingid.ee/turuhind>. Uuri Maanteeametist (<https://lingid.ee/mnt>) auto ajaloo kohta (läbisõit, ülevaatused, ümberehitused jne).
- Selleks on sul vaja auto registreerimisnumbrit ja VIN-koodi. Neid saad küsida auto omaniku käest, juhul kui need pole välja toodud kuulutuses.

Kohapeal

- Väga tähtis on vaadata üle nii auto nii seest kui ka väljast.
- Läbisõiduga saab lihtsalt valetada. Selle kontrollimiseks vaata eelnimetatud ajalookontrollist, kas hetkeseis on tõenäoline läbisõidu ajalugu vaadates. Auto tegelikku vanadust näitab ka hästi erinevate asjade kulumine (istmed, rool, pedaalid, käigukang, nupud jne).
- Otsi kapoti alt ja pagasiruumist roostet või märke sellest, et autot pole hästi hoitud. Vaata üle rehvid, kui need on kulunud ebahühtlaselt, siis tõenäoliselt on vedrustuses midagi katki.

Kuni 5000€ eest ostes soovitan järgmiseid mudelid:

Maastur: Subaru Forester, Honda CR-V Dashboard-light.com järgi on CR-V töökindlam. Sedaan/Universaal: Subaru Outback, Honda Accord (2003+)

Toyota Avensis Dashboard-light.com järgi on Accord töökindel alates 2003. aastal välja tulnud mudelist. Kompakt: Toyota Corolla, Honda Civic (2006+)

Volkswagen Golf (2008+) Dashboard-light.com järgi kasvas Civicu töökindlus märgatavalt 2006. a mudeliga ning Golfi töökindlus 2008. a mudeliga.

Sub-kompakt: Toyota Yaris, Honda Jazz (USA's Fit)

Sportlik: Mazda MX-5, hästi hoitud BMW MX-5 on kerge, väike, lõbus ja töökindel, kuid mitte väga praktiline sportauto.

BMW'd on küll väga ahvatlevad, kuid nende töökindlus jätab tavaliselt soovida. Ostes ole ettevaatlik ja kontrolli autot hoolikalt!

Mazda MX-5

Foto: Madis M. Kasterpalu

Kindlasti peab vaatama, et auto ei lekiks. Pargi auto puhta tänava peale ning jooksuta seda vähemalt pool tundi. Pärast poolt tundi vaata, et auto alla ei tekiks mingisugust vedelikuloiku. Kui ei saa poolt tundi oodata, siis võib vaatlemise teha pärast proovisõitu. Selleks lase autol paar minutit joosta ühe koha peal vaatlemise ja proovisõidu vahepeal. Kollane, roheline või roosa loik tähendab jahutusvedeliku lekkimist; tumepruun või must aga mootoriõli. Lekkivaid vedelikke on veel, kuid need kaks on kõige tõenäolisemad. Kui lekkiv vedelik ei ole kumbki kahest, siis aitab sait fixcarleaks.org/diagnose.

Kui on võimalus, vaata auto alla. Mida vähem roostet, seda parem. Vaata väljalasketoru: kui sellel on musti laike, siis tõenäolist lekitab sealt heitgaasi.

Kontrolli kindlasti, kas töötab kõik elektroonika ning kas konditsioneer töötab õigesti.

Alati tuleb teha proovisõit, mille käigus kontrollida pidureid, kiirendust, käiguvahetust ja juhitavust. Hoia ka kõrvad lahti, halvasti hoitud autod võivad teha imelikke häáli.

Kui on võimalik, tuleks kindlasti lasta mehaanikul vaadata auto enne ostu üle, nii võivad ilmned vead, mille parandamine võib maksta rohkem, kui auto ise väärt on.

Saidid, kust rohkemat uurida: <http://www.dashboard-light.com> (Leiab kõike ostmise kohta. Saab vaadata ka, kui töökindel mingi mudel/mark on.) <https://ostatargalt.ee/kasutatud-auto> (Leiab kõike ostmise kohta, aga eesti keeles.) <https://lingid.ee/chrisfix> (Väga hea sari Youtube-videosid kasutatud auto ostmise teemal. Sama youtuber teeb ka väga häid videosid sellest, kuidas autot ise parandada.) <https://www.cars.com/research/compare/> (Saab autosid võrrelda.)

Volkswagen Golf

Foto: Madis M. Kasterpalu

Kingiideed

Jõulud on kohe-kohe ukse ees ja mõnikord on kingituste tegemine raske või aega jääb väheks ning ei jõua õigeaegselt midagi välja mõelda. Siin tulevad appi kingiideed! Järgnevalt on välja toodud üheksa kingiideed, mis on lihtsad ja valmis tehtavad viimasel minutil!

Põhjused, miks hoolin sinust

Kingitus on imelihtne: vali välja endale purk või muu selline asi, kuhu paned sisse väikesed lipikud, kus on kirjas kõik põhjused, miks kingituse saav inimene on sulle kallis. Seda kingitust saab teha ka kaardipakiga ning selleks on kaks viisi, kuidas seda teha. Esimeseks viisiks läheb vaja kaardipakki, markerit, millega kirjutada, auguranda ja paela, millega kaardid pärast kokku siduda. Järgnevalt tuleb valida, kas kirjutad mõlemad pooled täis või hoopis ühe poole. Lõpus, kui kõik on valmis, on järele jäänud ainult kaunistamine ja kokku sidumine. Teine viis on üldiselt sama, aga ainus erinevus on, et põhjused kirjutad eraldi paberile ja kleebid kaardi peale.

Kaisukaru

Kaisukaru on tore ja armas kink kõigile igas vanuses! Sellest kingist tulevad väga siirad ja ehedad emotsioonid.

Liis Vaher ja Angela Puur

Foto: Liis Vaher

Karp sinu sõbra lemmiksnäkkidega

Selleks on vaja ainult korvi või karpi, kuhu panna snäkid sisse, ja loomulikult ka sõbra lemmiksnäkke.

Soe, karvane ja pehme pleed

Selleks, et su sõber mitte mingil juhul sellel külmal talveperioodil külmetama ei peaks.

Lõhnaküünlad

Lõhnaküünlad sobivad kõigile ja kui sinu sõbrale ei meeldi lõhnaküünlad, siis tavalised küünlad on ka hea valik.

Kinkekaardid

Kinkekaardid on imelised viimase minuti kingiideed! Selleks on vaja minna lihtsalt poodi, mis meeldib sinu sõbrale, ja osta talle kinkekaart. Juurde võib lisada enda tehtud kaardi ning mingi maiuse.

Meik

Erinevad meigitooted on meigi-armastajale sobilikud. Sobivad kõik: huulepulgad, huulelääked, lauvärvipalett ja nii edasi. Praegu on müügil ka erinevad meigikomplektid, mis on suurepärased.

Kohvioad

See idee on teistsugune, aga samas päris huvitav ja kindlasti meeldib sinu sõbrale, kes armastab kohvi.

Suur kampsun/pusa

Suur kampsun sinu sõbrale, et tal oleks midagi mõnusat ja sooja selga panna selliste külmade ilmadega.

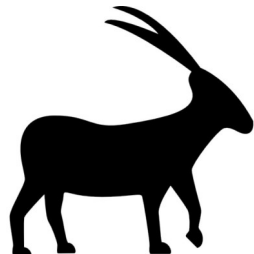
Fotod: Liis Vaher

Liis Küpar ja Angela Puur

Horoskoop

Jäär - Üritades teiste tuju tõsta, võid leida end varsti olukorrast, kus vajad ise puhkust. Võta see endale ning ära unusta endagi meelt rõõmsaks teha.

Kaalud - Kui enne jõule peaks tekkima olukord, kus rahakott on tühi, aga kingitusi on siiski tarvis teha, siis ära muretse. Sa ei ole ainus! Kindlasti on su sõpradel ka selliseid muresid. Sellisel juhul tuleb loobuda kingituste tegemisest ja veeta suurepärase õhtupoolik nende samade sõpradega.

Sõnn - Kui päkapikk ei ole teed sinuni leidnud, siis on tal selleks ka põhjus. Mõtle mõõduvale aastale, leia vead ning proovi neid järgmisel aastal vältida. See aga ei tähenda, et sa ei võiks iseenda väike päkapikk olla.

Skorpion - Võib tekkida olukord, kus jääb tunne, et oled sel aastal paha laps olnud, aga muretsemiseks pole kindlasti põhjust. Kunagi pole liiga hilja, et hakata heaks. Küll jõuluvana ja päkapikud seda muutust märkavad.

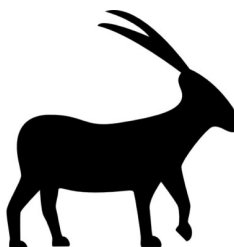
Kaksikud - Oravate käbikoputuse sageduse põhjal võib öelda, et viimastel nädalatel painab sind liigsest õppimisest tingitud peavalu. Soovitan teha sul pausi ja end välja puhata.

Ambur - Oled mures, kuna ei leia sõpradele väärilist ja sobivat kingitust. Mõtle kastist välja. Tea, et su sõpradele ei ole tähtsad kingitused, vaid sina!

Vähk - Kui aasta lõpus enam ei tea, mis on oluline ja tähtis, siis võta kätte üks särav kuuseehe, ning kui näed iseennast, siis ongi sul vastus olemas.

Kaljukits - Kas koolistress ja kontrolltööd teevad rahutuks? Mul on sulle lahendus! Su lemmikfilm, tass kuuma kakaod vahukommidega ja üks hea lõhnaga küünal kindlasti maandavad su pingeid ja rahustavad meeli.

Lõvi - Suure Vankri tähtede säravustase annab märku, et tunned ennast selles jõulutrallis suurepäraselt. Tänu sellele õnnestuvad sul ka kõik suuremad tööd, mis viimastel koolinädalatel toimuvad. Kuid ära lasku mugavustsooni, ainult tähtedele ei saa lootma jääda!

Veevalaja - Planeediseisud muudavad sind äärmiselt tundlikuks. Solvud kergemini kui muidu ja lased end kriitikast häirida. Parem võta õppust ja ole rõõmus! Jõulud on ju siiski tore ja rahulik aeg.

Neitsi - Võib tekkida hirm, et justkui puudub su hinges jõulutunne. Selleks, et seda endale tekitada tee uisuplatsil paar tiiru, vaata filme "Üksinda kodus" ja kõiki heategevussaatteid igalt võimalikult kanalilt. Küll see õige tunne siis ka tekib.

Kalad - Perioodi lõpus jõuad tõenäoliselt arusaamiseni, et on aeg puhata, lõõgastuda ja unustada oma igapäevased tegemised. Jõuluaheaeg on suurepärase viis eraldumiseks ja omaette

Ka hing vajab toitu

Tartu linna ja maakonna lühijutuvõistlusel „Elamus“ jõudsid enda loomega meie toimetajad Eliisa ja Nora gümnaasiumiastmes esikolmikusse. Eliisa pälvis enda loo „Tänav ühe laternaga“ II koha ning Nora enda jutuga „Ootamatus“ kolmanda. Head nautimist!

Ootamatus

Väiksena meeldis mulle väga mürada. Võisin mängida, hullata ja joosta terve oma ärkveloleku aja. Mõnikord ei kiitnud ema seda heaks, aga vahel läksime koos õue, et tema saaks jalutades oma tähtsaid mõtteid mõlgutada ja mina joosta ning ümbrust avastada. Üleüldse oli siis palju rohkem, mida avastada. Kõik oli nii uus. Mulle piisas maja taga olevast platsist, et uudishimu rahuldada. Niivõrd huvitav oli jälgida rohu kasvamist, kuulata lehtede sahinat ja tunda suurt äratundmisrõõmu teiste omasuguste kohtamisest. Mul polnudki rõõmuks rohkemat vaja. Ent mida suuremaks ma sain, seda vähem tahtsin ma ringi lipata ja lehehunnikutes hullata, see polnud enam seesama. Jah, väljas oli tore jalutada ja värsket õhku hingata, aga midagi uut ja põnevat selles enam polnud. Emale aga tundus mu rahulikkus hoopis meeldivat. Tundsin end lollina, et keegi teine minu kurbusest rõõmu saab, aga eks rõõmus emake tõi ka mulle veidi kasu. Nüüd oli ta nõus minuga kauemgi õues aega veetma, sest ei pidanud kogu aeg muretsema, kus ma ometi olen või millega tegelen. Asi oli ju selles, et mul ei olnudki enam millegagi tegeleda. Tundus, et maailmal polegi mulle rohkemat pakkuda, olen siin kõik ära näinud. Kord tahtis ema taas jalutama minna ning et olin kogu päeva toas veetnud, olin ma ideega vägagi nõus. Oli varakevad. Piisavalt soe, et mitte iga tuuleiiliga nina ära külmetada, ja samas piisavalt külm, et kasukate kandmist veel aktsepteeritavaks pidada. Kell oli umbes kuus õhtul, Päike hakkas just loojuma ja taevas segunes nii palju eri toone korraga, et kokku tuli midagi vapustavat. Kodust välja astudes hingasime emaga mõlemad sügavalt sisse, et võtta sõõmu värsket õhku ning asusime teele, ikka maja taha platsile. Vähemalt nii ma arvasin ning lisasin sammu, et platsilt paremini päikeseloojangut näha, aga ema ei järgnenud mulle. Ta pöördus hoopis teisele poole. Jäin teda vaatama. Ta sammus edasi, otse valele poole. Täpselt sinna, kuhu mina kunagi minna ei tohtinud, üle autotee. Olin hämmingus: kas tõesti jätab ta mu üksi maha? Samas oli just tema see, kes tegi ettepaneku jalutama minna. Ehk unustas ta end ja tuleb kohe tagasi? Aga selle asemel pööras ta näo minu poole ja hõikas: „Liisu, siia!“ Ma ei oleks suutnud rõõmsam olla! On siin siis veel kohti, kuhu minna, kus midagi uut näha, midagi avastada. See on fantastiline, uskumatu, ennekuulmatu! Kogu selle eufooria sees tundsin, kuidas jalad hakkasid üha kiiremini liikuma, tõusin maast lahti ja, ennäe imet, ma jooksin! Üle pika, pika ja kohutavalt igava aja ma jooksin. Jooksin õnnest ja rõõmust, imestusest ja tänulikkusest, jooksin, sest ma sain seda teha. Tundsin end vabana justnagu koer, kes pole enam ammu koos oma perenaisega midagi põnevat teinud. See ma ju olingi...

Tänav ühe laternaga

Lamades voodis tundide viisi, avastasin, et kell on juba kaks. Mida olin ma teinud valesti, et unest nii kaugeks jäin? Keha oli liiga väsinud vähimagi pingutuse sooritamiseks, mõistus aga liiga ärkvel, et lasta kehal puhata. Olin nõiaringis juba mitmendat päeva. Samuti jõllitasin tühje seinu terve päeva, kuulates, mis ümberringi toimub, samas sellest vähimatki taibates. Ma olin füüsiliselt kohal, kuid mõistus ei olnud vist isegi gravitatsiooniväljas. Mõni võiks nimetada seda kehaväliseks kogemuseks, minu jaoks oli see vaid reaalsus.

Ma olin unustanud, mis on toit. Mis on maitse ning kuidas seda nautida. Mul polnud isu ning ma ei tundnud nälga. Kõigi teiste tundmustega oli seegi kadunud. Kadunud oli ka homme päev. See oli vaid hirmutav tühimik, mis võis endas midagi peita, kuid tõenäolisem näis puhas tühjus. Ma ei teadnud, kas elan veel homme, ei olnud kindel tulevases õhtuski. Surm oli mind juba oma looriga katnud, vahel tundus, et see tegi mind lausa nähtamatuks, või siis niivõrd eemaletõukavaks, et inimesed valisid mind mitte märgata. Mind peaaegu polnudki.

Ühel hallil ja kõledal ööl, mil ekslesin sihitult mööda tühje tänavaid, vaikusest helisevaid kõnniteid, märkasid kusagil kaugel eemal üht valgusetäppi. Imepisikest, vaevu silmaga eristatavat, kuid ometi nii ehtsat. Arvasin, et see ongi surm. Et unetus ja nälg on minust lõpuks võitu saanud, kurjad vaimud on surmaloori tihedalt mu ümber mässanud ning vabastanud mind kõigist maistest piinadest. Valguselaik pidi olema midagi ebamaist, deemonlikku. Kõndisin selle suunas üha kiiremini ja kiiremini, imestades samas, kuidas mul järsku nii palju jõudu oli. Valgustäpp suurenes ja suurenes ning õigepea ei paistnud see enam pelgalt meelepettena, see oli peaaegu käegakatsutav.

Korraga seisis mu ees ei keegi muu, kui mina ise. Käes latern, uurides mind oma magamatusest tumedate silmaaluste ja pragunevate huultega. Ta tundus rahulik. Ükskõikne. Ta nägi välja kulunud ja väsinud, kuid ometi elujõulisem kui päris mina. Võib-olla oli asi laternas.

Peale igavikuna kestnud hetke ilmus ta näole lohutav naeratus ning mu koopia ulatas mulle lahkelt laterna. Sirutasin käe, et seda vastu võtta, kuid sel hetkel hallutsinatsioon kadus koos minu häguse teadvusega.

Ärgates lumivalges, steriilses ruumis, tundsin ma end uue inimesena. Olgugi et tegu oli mu enda mõistuse kujutluspildiga, oli ta mind mingil veidral moel mõjutanud. Andnud teadmise, et nüüd on latern minu käes. Latern, mis valgustas mulle lõpuks teed kindlasse homsesse päeva.

Pihla Leena Põldma

Tamme Lehe järjejutt: II osa

Astusin koduuksest sisse. „Heei! Ma olen kodus.“ Kuulsin kaugemalt korteri nurgast tervitust vastu. Viskasin koti põrandale ja istusin selle kõrvale. Hakkasin ohates oma saapapaelu lahti sakutama.

„Ära veel midagi jalast võta! Ma saadan su ju poodi.“ Mu ema jooksis teisest toast kohale. Ema, kellelt olen pärinud paksud pruunid juuksed ja kiire kõnnaku.

„Kas see oli siis nii tähtis või?“ ühmasin „Sa oleksid võinud kirjutada või midagi, siis ma oleks saanud tee peal läbi käia!“ Saapapaelad jälle kinni pusserdatud, vinnasin ennast vaevaliselt mantli ja tuustis salliga püsti.

Külm tuul tervitas mind kõrvetavate puudutustega, kui majast välja astusin. Suundusin mööda tänavat poe poole. Sättisin koti ühe õla peale, et saaksin sealt kõrvaklappe urgitseda.

Tundsin ühtäkki mingit imelikku torkivat tunnet. Keegi nagu jälgis mind tungvalt. Tõstsin pead ja uurisin ümbrust, kedagi polnud nagu näha. Paar algkooli poissi astusid naaberkorterist välja. Blondi peaga naine seisis nurga peal ja tegi suitsu, oodates, et tema külmast värisev mops posti nuuskimise lõpetaks. Rohkem ei paistnud tänaval kedagi.

Ei märganudki kui koperdasin kõnnitee servalt alla. Tänav kajas minu saapataldade valuhüüetest, kui nad autoteele maandusid. Suust lendas välja automaatselt paar vandesõna. Üritasin argiselt edasi astuda ning mitte oma ebamugavust välja näidata. Sõrmed haakusid õnneks klapide juhtme taha ja sain need kotist välja. Ühendasin juhtme telefoni külge ja vajutasin “play” nupule. Muusika tulvas mu pähe ja peatselt unustasin eelnevalt juhtunu.

Mõnus rütm saatis mind ka poeriiulite vahel. Tõstsin ema antud nimekirja järgi asju kärusse ja maigutasin vaikselt suud muusikaga kaasa. Suundusin edasi hoidiste riuli juurde. Otsisin sobivat ubade konservi, kui tundsin äkki kellegi puurivat pilku enda seljal. Vaatasin ringi, nägin ainult isa väikese lapsega enda vastas riulil, samuti sobivat toodet otsimas. Ma miskipärast ei kahtlustanud neid. Kehitasin õlgu ning haarasin sobiva konservi järele. Viskasin selle kärusse ja suundusin edasi.

Peatselt oli mul toidunimekirja läbi kriipsutatud ja sain oma käruga kassade poole veereda. Haarasin tee pealt veel paki kõrsikuid kaasa ja olin valmis maksma. Miskipärast tundsin kogu aja ennast kui jälgitav objekt. Tundus, nagu iga mu

liigutust analüüsitaks ja vaadeldaks kellegi tudmatu poolt. See häiris mind, kuid kuna ma vaatlejat ennast polnud ühtegi korda tabanud, kehitasin selle peale õlgu.

Õhtul magama minnes kirjutasin selle lihtsalt liigsete detektiivisarjade mõju arvele.

Äratuskella karjumine ajab mul iga hommik südame pahaks. Nii ka tol hommikul. Vajutasin selle koheselt kinni ja keerasin teise külje.

Häällest ära äratuskell laulis mulle uuesti kõrva sisse. Avasin unised silmad ja haarasin umbkaudse telefoni asukoha poole. Vaatasin kella, kuid surusin näo kohe padja sisse tagasi. Oigasin vaevalisest. Ma olin sisse maganud. Ajasin ennast aeglubis vannitoa poole liikuma.

Õõtsusin külg külje kõrval koos võõraste inimestega umbses bussis. Hoidsin kõige lähimast torust kinni, et mitte kummuli kukkuda bussi kurvide ajal. Bussist maha astudes sain jälle külmaili löögi otse näkku. Kirtsutasin nina ja suundusin kooli poole.

Ümber nurga astudes kuulsin kedagi mind hüüdmast. Keerasin ringi ja nägin kahte kogu enda poole liikumas. Nad naeratasid mulle sõbralikult ja lehvitasid. Miski neis tundus tuttav, kuid mis, sellest ma aru ei saanud.

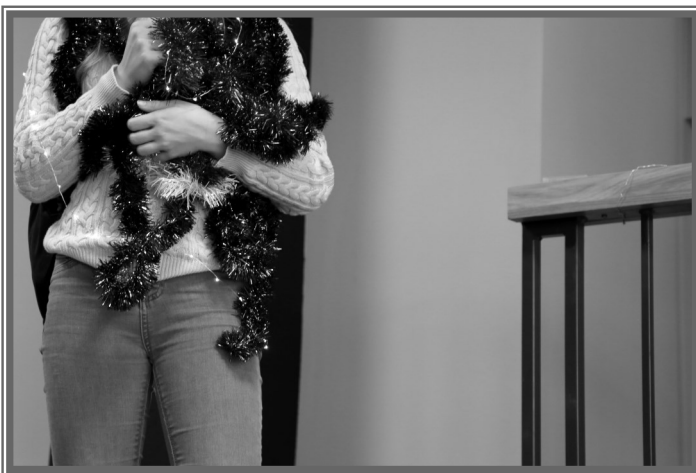

Foto: Eliisa Raal

Armas koolipere!

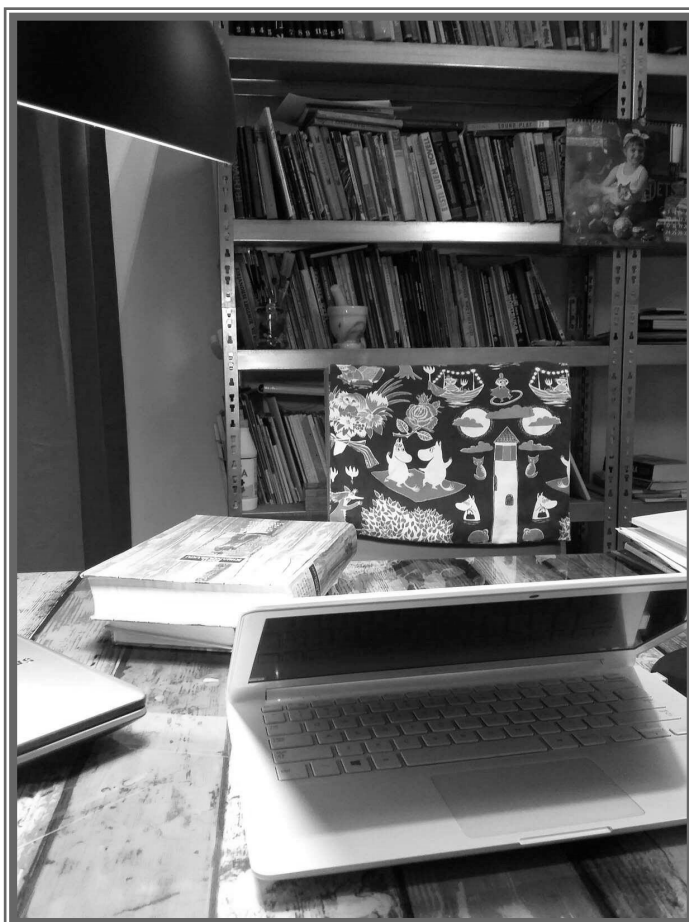
Esmakordselt toimub Tamme Lehe auhinnamäng. Arva ära, mis õpetajate töölaudadega on tegu ja võida endale see armas heegeldatud hiir-
eke!

Foto ja käsitöö autor: Eliisa Raal

Vastuseid ootame Tamme Lehe Facebooki või Instagrami (kes veel pole meie jälgijate hulgas, siis on viimane aeg seda viga parandada! @tamme.leht). Võitja selgub juba järgmises numbris!

A

B

